

Tekst og foto: Tino Hjorth Bjerregaard

Hvad er et levende fortidsminde?

Levende fortidsminder er en fældes betegnelse for planter, der fortrinsvis er indført i middelalderen som nytteplanter f.eks. læge- gift- duft- pryd- og farveplanter, køkken- og krydderurter men også bi- og veterinærplanter m.v.

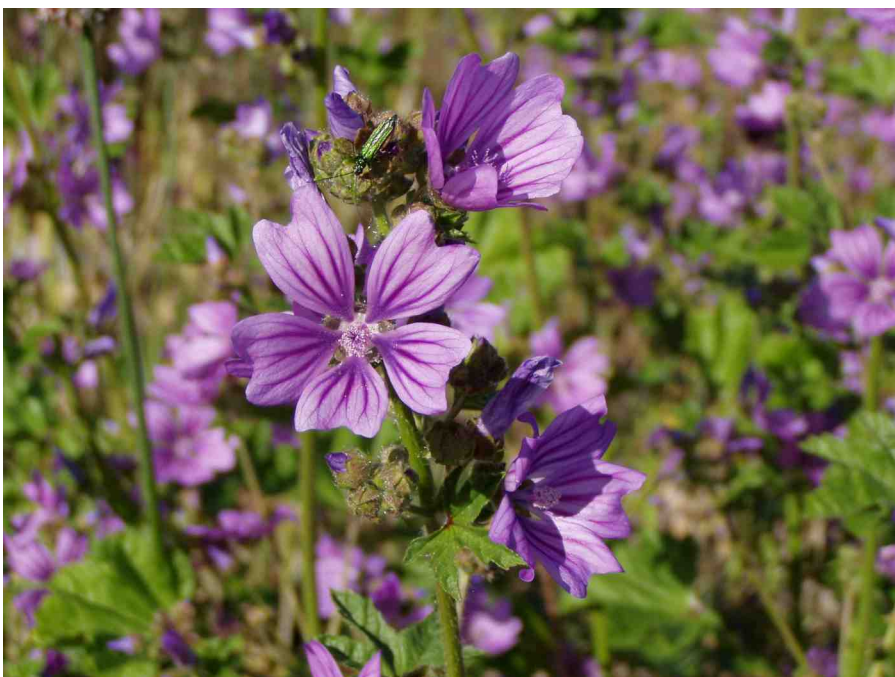
Nogle planter er indført før middelalderen, f. eks. kan man føre bulmeurt tilbage til vikingetid og skvalderkål til romersk jernalder. Indførselsperioden er meget lang og rækker fra før år 0 til 1650. De fleste af planterne kom til Danmark fra Mellemøsten, Syd- og

Mellemeuropa med klostervæsnen.

Disse planter er i dag forvildet tæt på de steder, de engang blev dyrket. Det er især på middelalderlokaliteter som klostre, herregårde, købstæder, fiskerlejer, møllegårde og enkeltgårde m.v. Der er også i nogle tilfælde, tale om oprindeligt hjemmehørende planter, som blev hentet i naturen og indplantet i haverne. Det er f. eks. Humle, Blå Anemone, Stor Nælde og Baldrian.

Hvilke planter er der egentlig tale om?

Der findes ingen skriftlige kilder, om hvad der blev dyrket i de danske klosterhaver. På Bornholm har der ikke været klostre, men vi må formode, at Hammershus har spillet klostrets rolle i den tids havebrug på Bornholm. Fra Hammershus blev planterne sandsynligvis flyttet ud på gårdene, købstæderne og fiskerlejerne m.v.

Planter omtalt i skriftlige kilder fra middelalderen kan eftersøges på middelalderlokaliteter, og ved at

Almindelig katost.

sammenlignede fund fra felten med kilder, kan man nogenlunde udlede, hvilke planter, der er tale om. Arkæologiske udgravninger kan også løfte sløret, hvis der f.eks. ved udgravningerne spirer frø fra dvaleplanter. En dvaleplante er en plante, hvis frø kan ligge længe i dvale i mange år, nogle århundreder f. eks. Bulmeurt.

Det er til tider vanskeligt, ofte umuligt, at afgøre om man står med en plante der stammer fra middelalderlig have dyrkning. Nogle steder har der været kontinuerlig have dyrkning siden middelalderen til i dag. I moderne haver dyrkes også flere af planterne som pryde, f.eks. Akeleje, Påske- og Pinselilje. Derfor er det vanskeligt at sige, om en plante er et "ægte" levende fortidsminde fra middelalderlig have dyrkning.

Botaniker Bernt Løjtnant har igennem snart fire årtier arbejdet med emnet og fremsat en liste på ca. 170 indførte- og ca. 80 hjemmehørende planter, der alle kan optræde som "ægte" levende fortidsminder.

Pas på dem

Desværre er mange af disse gamle kulturplanter, som stadig kan findes vildtvoksende på historiske steder, blevet sjældne. Denne plantegruppe er gået markant tilbage de sidste 50 år pga. manglende viden, manglende interesse fra myndigheder, urbanisering, vores lyst til overdreven renholdelse af grønne arealer og RoundUp. Disse planter vidner om vores kulturhistorie på lige fod med flinteøkser, kalkmalerier og guldgubber. Derfor fortjener de en plads i vores bevidsthed sammen med vore andre fortidsminder.